

Znam, da će neki učeni poglignoti na sve ove primjedbe reći: Tako se piše odvajkada, a tako pišu i mnogi drugi kulturni narodi, Francuzi na primjer (2^{-ième} deuxième = drugi) ili Rusi (2-й = второй = drugi), pa zašto mi da nešto mijenjamo?

Na takve primjedbe ja ne bih odgovarao, s jednostavnog razloga: da ne ponavljam stare Vukove principe, poznate valjda cijelom našem obrazovanom svijetu.

JOŠ O VOKATIVU LIČNIH IMENA I PREZIMENA

Ante Erdeljac

U članku »Vokativ ličnih imena i prezimena«, u 1. broju »Jezika« za godište 1957./58., osvrnuo se prof. Milan Šipka na tvorbu i upotrebu pogrešnih oblika za vokativ ličnih imena i prezimena, naročito ličnih imena ženskoga (i muškoga) roda na -a i ličnih imena i prezimena stranog podrijetla. On je osjetio potrebu da se izvedu neka pravila za tvorbu vokativa takvih imenica, jer »u dobru štokavskom govoru pravilnosti ima«. Budući da je i mene samog mučilo i muči to pitanje i štošta još u vezi s njime, iznijet ću o tom nekoliko svojih misli.

Danas već imamo toliko izgrađen književni jezik, da možemo govoriti, pa i govorimo, o razlikama između književnoga jezika i narodnoga, o prednostima književnoga jezika pred narodnim, i t. d. Mislim, da je već došlo vrijeme, kad i najširi slojevi naroda treba da nešto nauče od lingvиста, kao što je došlo vrijeme, kad književni jezik treba braniti od »navale« različitih elemenata iz različitih narodnih govora. I još nešto. Suvremeni naši lingvisti najbolje će pomoći suvremenom našem čovjeku, koji već živi i radi sve bržim i bržim tempom, ako sebi postave kao jedan od najprečih zadataka, da pojednostave gramatičku građu, da očiste gramatiku književnoga jezika od svega suvišnoga. Da ne idemo dalje, u području vokativa općih imenica, kao i vlastitih imena, ima dosta toga, što bi trebalo pojednostaviti.

Prof. Šipka, čini se, ide stopama lingvиста, koji i odviše prišlušuju narodnim govorima, te bi sve, što čuje u narodu, unio i u književni jezik. Slažem se s njime, da se griješi u govoru i pisanju vokativa ličnih imena i prezimena. Ali tvrdim, da je to u prvom redu posljedica šarenila, koje je uneseno u naše gramatike. A naše su gramatike i napisane po metodi, koju slijedi i prof. Šipka. Previše su gramatičari prislušivali, što se i kako se sve govori u narodu.

A sam prof. Šipka i nehotice je potvrdio, koliko vrijedi ta metoda prislušivanja narodnih govora, makar to bila i Bosna, zapravo Bosanska

Krajina: »Ispitao sam stotinu učenika gimnazije u Bosanskom Novom, kako bi zvali prijatelja, koji se zove Sadik. Rezultat pokazuje *veliku neujednačenost* (Podcrtao A. E.): 34 ima oblik Sadik (jednak nominativu), 55 Sadiku (!), 10 Sadiče, a jedan Sadike! Zanimljivo je, da kod drugih sličnih imena rezultat nije isti. Tako, na primjer, većina bi prijatelja, koji se zove Malik, zvala Malik (jednako nom.), a ne Maliku, kao što je kod imena Sadik. Kod imena na -h vokativ je u 89 odsto odgovora na -u (*Abdulahu*), a kod Alah gotovo 100% Alahu.« (Kurziv M. Š.) Sve u svemu, ne može se reći, da je ta anketa pokazala isto pouzdano. To je rezultat njegova ispitivanja na uskom području jedne gimnazije! A kakav tek rezultat može biti na širem području?

Kao što su gramatičari u vok. sg. općih imenica ženskoga roda (i muškoga) na -a sankcionirali, po mom mišljenju bez potrebe, na štetu ujednačenosti, lakoće i praktičnosti književnoga jezika, tri nastavka: -o, -a i -e, tako su isto opteretili i vokativ ličnih imena na -a, pa danas imamo »službeni« vokativ tih imena ovako: *vokativ na -o*: od imenica od dragosti: Maro, Doro, Ružo . . . , kojima nominativ singulara glasi: Mara, Dora, Ruža . . . ; *vokativ na -a*: od neskrtačenih ličnih imena (koja se bar kao takva osjećaju): Anka, Draginja, Luka, Ilija . . . ; od nekih muških imena na -ica: Grujica, Novica, Radojica . . . ; *vokativ na -e*: od imenica (od tri sloga i više) na -ica: Anice, Mirice, Ružice . . . ; od nekih muških imena na -ica: Jurice, Jovice, Tomice . . .

Prilično teško i za bistriju glavu! A djeca? A stranci? Koliko zbunjuju već ta tri nastavka u vokativu spomenutih imena (-o, -a i -e), toliko zbunjuje i neodređenost pravila, koja imenica koji nastavak ima. Što znači, na primjer, pravilo: Nastavak -a imaju neka muška imena na -ica: Grujica, Novica, Radojica . . . , ali se upotrebljava i vokativ na -e: Jurice, Jovice, Tomice . . . ? Ili što je pomognuto, recimo, kajkavcima time, što im se daju pravila, prema kojima treba da odrede vokativ nekih ličnih imena po naglasku? Zar nije isto, što i gluhome dobro jutro, kad kajkavcu, naročito manje obrazovanu, kažemo: Imenica Kata ima u vokativu nastavak -o zato, jer ona u nominativu ima uzlazni naglasak, ako kajkavac ne osjeća razliku između uzlaznog i silaznog naglaska? Kako da kajkavac odredi, da je od Góga vokativ: Gógo, a od Jélka da je vokativ: Jélka?

I prof. Šipka uzimlje kod tih imenica za mjerilo naglasak. On priznaje, da »u upotrebi vokativa ličnih imena najčešće griješe ljudi, koji nemaju osjećaja za pravilan štokavski govor. To su mahom pisci kajkavci po rođenju (Šenoa, na pr.). I u govoru Zagrepčana mnogo se u tome griješi.« Međutim, on i dalje insistira, da pri određivanju nastavka za vokativ kod izvjesnih ličnih imena naglasak bude mjerilo, te na tom principu izvodi i svoja pravila. Ali kad je kajkavac Šenoa pisao vokative *Bránko* mj.

Brânka (žensko!) i *Hermino* mj. *Hermina* (Vijenac, god. 1881.), vjerojatno nije još ni mogao da se upozna s razrađenim pravilima o tvorbi vokativa ličnih imena na -a po uzoru na štokavske govore, kao što mi danas možemo. Najvjerojatnije je, da se pišući vokative *Brânko* i *Hermino* držao samo onog osnovnog i najjednostavnijeg pravila, po kojemu imenice ženskoga roda na -a imaju u vokativu singulara nastavak -o. A da su i kasniji lingvisti ostali kod toga osnovnoga i jednostavnoga pravila, da nisu i odviše prisluškiivali bosanskim štokavskim govovima, da nisu cjepekali to pravilo, danas ni štokavcima, a kamoli kajkavcima i čakavcima, ne bi bili zazorni u književnom jeziku vokativi: Marto, Milko, Bosiljko . . . , Kosto, Luko, Savo . . . , Grujico, Novico, Radojico . . . U najgorem slučaju to bi smetalo samo nekim štokavcima, jer se ne bi slagalo s njihovim govornim jezikom.

Ali tako nije postupljeno. Samo, je li to razlog, da i suvremeni lingvisti ne poduzmu ništa, da se književni jezik u tom i u mnogim drugim pitanjima ne pojednostavi, ne olakša za učenje i neštokavcima? Ja mislim ovako:

Kad već imamo jednu kategoriju imena muškoga roda, kojima je vokativ jednak nominativu, a to su imena muškoga roda na -o, koje nije postalo od *l*, i na -e, na pr. Marko, Miloje . . . ; kad geografski nazivi, koji su postali od pridjeva, ne mogu imati vokativ nego jednak nominativu, na pr. Hrvatska, Češka, Francuska, i t. d., zašto lingvisti ne bi mogli odrediti i za imena, o kojima upravo govorimo, da im vokativi bez izuzetka budu jednaki nominativima?

Dakako, ovamo bi išla i prezimena, koja imaju oblik imenica ženskoga roda, među njima i ona, koja su postala od općih imenica, koje su najprije bile nadimci (Kukavica, Surutka, Misirača, Vončina, Beara, Šipka), za koje prof. Milan Šipka neopravdano misli, da bi bilo nezgodno oslovljavati nekoga vokativom na -o, jer da se isuviše ističe pravo značenje riječi. Kome smeta oslovljavanje: *druže Kukavico!* isto će mu tako smetati i oslovljavanje: *druže Kukavica!* pa će po svoj prilici uznastojati da promijeni prezime. Uostalom, u direktnom osobnom saobraćaju i razgovoru kulturnih ljudi ton ne će nikada biti udešen da zazvuči »nezgodno« i da »isuviše istakne pravo značenje riječi«, a u pismenom saobraćaju dovoljno vrši tu funkciju veliko početno slovo tih prezimena.

Pod isto gornje pravilo trebalo bi staviti i tuđa ženska i muška lična imena i prezimena, koja se svršavaju na bilo kakav samoglasnik: -a, -e, i, -y, -o, -u. Sva ta i takva imena i prezimena mogla bi imati vokativ jednak nominativu, na pr. Đina — vok. Đina (izvorno pisano: Gina — vok. Gina), Žoržeta — vok. Žoržeta (izv. Georgetta od Georgette¹), Đuzepe — vok. Đuzepe (izv. Giuseppe), Đovani — vok. Đovani (izv. Giovanni), Lezli — vok.

¹ Prof. Boranić je za završetak -e tuđih imenica ženskoga roda propisivao da prelazi u našem jeziku u -a. Nažalost, toga se pravila u novije vrijeme rijetko tko pridržava.

Lezli (izv. Leslie), Kiti — vok. Kiti (izv. Kitty), Enriko — vok. Enriko (izv. Enrico), Petru — vok. Petru (izv. Petru); isto tako prezimena: Kanova — vok. Kanova (izv. Canova), Gete — vok. Gete (izv. Goethe), Toskanini — vok. Toskanini (izv. Toscanini), Grevi — vok. Grevi (izv. Grevy), Taso — vok. Taso (izv. Tasso), Bokačo — vok. Bokačo (izv. Boccaccio), Klemanso — vok. Klemanso (izv. Clemenceau), Petresku — vok. Petresku (izv. Petrescu), i t. d.

Dosta ima ženskih stranih imena, koja se svršavaju na suglasnik, na pr. Ruth, Esther, Elizabeth, i t. d. Sva takva imena morali bismo kroatizirati na taj način, da im u nominativu dodamo nastavak -a i da ih dalje sklanjamo kao imenice ženskoga roda na -a, na pr. Ruta, Rute, Ruti, ... (izv. Rutha, Ruthe, Ruthi, ...). Sjetimo se Vladimira Nazora: Ruta Moapka! Vokativ će im, dakako, biti jednak nominativu: Ruta (izv. Rutha). Pa i onda, kad bismo bili prisiljeni ostaviti tima i takvima imenicama na kraju nominativa suglasnik, opet bi trebalo da ih dalje sklanjamo kao imenice ženskoga roda na -a. Usput da spomenem lična muška imena crkvenog podrijetla, koja su i internacionalna, a i nacionalizirana, pa da zapitam: Zašto tuđi *Nicolas* nije kod nas uvijek Nikola, a Petru ili Pjotr naš Petar? Ne mislim, da treba prevoditi strana narodna imena, ali ta i druga crkvena imena imaju naš narodni oblik, pa mislim, da bi im ga trebalo i ostavljati u našim tekstovima.

Ovdje bih spomenuo i tuđa prezimena, koja se u nominativu svršavaju na kakav suglasnik u izvornom pismu, a po izgovoru svršavaju se na samoglasnik. Njih ćemo sklanjati kao imena na samoglasnik, pa će im i vokativ biti jednak nominativu, na pr. Mara — vok. Mara (izv. Marat), Bize — vok. Bize (izv. Bizet). Ali imena i prezimena, koja se u izvornom pismu svršavaju na mukli samoglasnik -e (koji se ne izgovara) i na muklo -e, koje naznačuje promjenu izgovora prethodnoga suglasnika, na pr. Molière (Molijer) i Laplace (Laplas), ići će s imenicama na suglasnik. O njima ćemo tamo i govoriti.

Ostaju nam još naša imena i prezimena na suglasnik, kao i strana takva imena i prezimena.

»Pravilo o određivanju oblika vokativa imenica muškoga roda u gramatici je jasno određeno«, kaže u istom članku (str. 16.) prof. Šipka. Da smo, recimo, ostali, odnosno da smo mogli ostati kod osnovnog pravila, da opće imenice na nepalatal imaju u vokativu singulara nastavak -e: momče, radniče, stole, a imenice na palatal nastavak -u: biču, boju, gajdašu, — još bi se i moglo govoriti o određenosti i jednostavnosti. Ali to se nije dogodilo. U dosta slučajeva postoje u samom jeziku razlozi, koji mogu opravdati izuzetke od spomenutog osnovnog pravila, ali ima slučajeva, gdje ti razlozi otpadaju, te bi gramatičari mogli izvršiti izmjene u korist ujednačavanja književnog jezika, na pr. kod imenica na -r, koje je nekada bilo

nepčano. Gramatičari su sankcionirali pravilo, po kojemu te imenice u vokativu singulara imaju nastavak -e i -u: glavare - glavaru, gospodare - gospodaru, i t. d. Suvremeni naš čovjek ne osjeća tu nekadašnju palatalnost glasa *r*. Zašto ga onda gramatičari zbnjuju, kad u književni jezik uvode te dublete?

Kad je štokavski dijalekt odabran za bazu našem književnom jeziku, pa kad su naši lingvisti stali da iz narodnih govora štokavskog područja izvlače zakone za književni jezik, onda su na terenu zatekli još veoma živ i glasovni zakon, po kojemu se suglasnici *c* i *k*, *g*, *h* ispred samoglasnika *e* u vokativu singulara imenica muškoga roda pretvaraju u *č*, *ž*, *š*, na pr. stric — striče, junak — junače, drug — druže, duh — duše. Međutim, taj zakon morao je dopustiti neke izuzetke, na pr. kod imenica na -ak (s nepostojanim *a*), koje dobivaju u vokativu singulara nastavak -u. Razumije se, da će vok. sg. od *petak* biti *petku* (ne *peče), *predak* — *pretku* (ne *preče), *redak* — *retku* (ne *reče), *smotak* — *smotku* (ne *smoče) i t. d.

Što da radimo s ličnim imenima i prezimenima na suglasnik, našeg i stranog podrijetla? Svakako ćemo gledati da im vokative uskladimo s vokativima općih imenica muškoga roda na suglasnik. Od toga principa ne bi trebalo odstupati bez velike nužde.

Najjednostavnije je kod imena i prezimena, naših i stranih, kod kojih ne dolazi do glasovnih promjena u vokativu. Tako ćemo od nepalatalnih osnova imati vokative: Milan — Milane, Petar — Petre, Vladimir — Vladimire, Jakov — Jakove, Petras — Petrase, Bućan — Bućane, Rehnice — Rehnice, Halapir — Halapire; od palatalnih: Juraj — Jurju, Miloš — Milošu, Bulić — Buliću, Turkalj — Turkalju, Erkeš — Erkešu, i t. d.

Ovdje ću odmah spomenuti i tuđa prezimena, koja se svršavaju na muklo -e, na pr. Molijer — vok. Molijere (izv. Molière — vok. Molière), Šekspir — vok. Šekspire (izv. Shakespeare — vok. Shakespeare). Budući da će najviše takvih prezimena imati u vokativu nastavak -e, treba primijetiti, da Pravopisna komisija nije bila najsretnije ruke, kad je muklo *e* zadržala u kosim padežima. Bolje bi bilo ostati kod Boranićeve norme, da se muklo *e* u kosim padežima ne piše, na pr. Shakespeare, Shakespeara, Shakespeareu, i t. d. Inače, kako da u izvornom obliku pišemo vokativ takvih prezimena? (Molièree?)

Ovamo ćemo staviti i tuđa imena na muklo *e*, koje označuje promjenu suglasnika ispred sebe, na pr. Moris — vok. Morise (izv. Maurice — vok. Maurice!). U vokativu takvih imena izuzetno ćemo pisati suglasnik ispred našega nastavka -e po izgovoru, da izbjegnemo dva -ee u vokativu u izvornom načinu pisanja, na pr. Wallacee!

Ako naš književni jezik pozna glasovni zakon, prema kojemu se suglasnici *c* i *k*, *g*, *h* mijenjaju u *č*, *ž*, *š* kod općih imenica, zašto da taj zakon

ne primijenimo i kod naših i stranih imena i prezimena? Uvažiti ćemo, dakako, i tu one izuzetke, koje smo već imali kod općih imenica. Tako, na primjer, ako se namjerimo na takvo naše ime i prezime na -tak, -dak, -sak, -zak, -žak, -čak i -šak s nepostojanim *a*. Ali zašto da izbjegavamo vokative naših prezimena nastalih od općih imenica muškoga roda: Putnik — Putniče, Sremac — Sremče, Tepavac — Tepavče, Ronac — Ronče, Torbak — Torbače, Čolak — Čolače, Kobac — Kopče, i sl.? Zašto da ne bude vokativ stranih imena i prezimena s promjenom spomenutih suglasnika: Franc — Franče, Ignac — Ignache, Šolc — Šolče, Džek — Džeče, Dik — Diče, Sedrik — Sedriče, Rodrig — Rodriže, Mah — Maše? Prof. Šipka s tim se ne slaže. Međutim, naša gramatika u čitavom nizu općih imenica muškoga roda na suglasnik zadržava vokativ jednak nominativu samo od imenice bratac. Glasovni zakon o palatalizaciji zatečen je pri stvaranju našega književnoga jezika, pa neka i dalje živi.

Posebno se drug Šipka osvrće na imena arapskog i turskog podrijetla, kao što su Sadik, Malik i Refik. On misli, da bi za vokative tih imena trebalo uzeti oblike jednake nominativu, a ne oblike Sadiče, Maliče, Refiče, kao u naših narodnih imena: Vuče, Vidače, Radače. Zašto da ne sklanjamo ta imena kao naša narodna? Baš zato, što narod svoja imena tako sklanja, kad se već toliko pozivljemo na narod, treba i tuđa tako sklanjati. Tuđa imena u ustima čovjeka iz naroda postaju i treba da postanu narodna, njegova.

Razlozi, koje navodi drug Šipka, nisu uvjerljivi. On kaže: »Ta imena imaju svoje značenje na arapskom. Ako bismo izmijenili neki od suglasnika, značenje bi se izgubilo.« To ne može za nas biti razlog, da narušavamo zakone našega jezika. Uostalom, koliko naših ljudi općenito, a naših muslimana posebno, i to upravo onih, koji baš nose ta imena, znade ili osjeća značenje tih imena? Kako onda da osjete s promjenom jednoga glasa i promjenu značenja?

Drug Šipka pozivlje se na svoju anketu (koju smo već spomenuli) i na svoje dobro poznavanje govora bosanskih muslimana. Baš ta anketa, i po njegovu vlastitu priznanju, pokazala je »veliku neujednačenost«, i to na vrlo malom području. A vrijeme je, da počnemo voditi računa o ustaljenim zakonima našega književnog jezika i da u nj ne unosimo sve, što se samo može čuti u narodu. Kodifikatori našega književnog jezika poodavno su uočili u narodnom jeziku pojavu palatalizacije i ozakonili je za književni jezik. A književni jezik nije od danas do sutra, nego treba da bude za stoljeća, pa su u narodnom jeziku u toku vremena i nastupile neke promjene.

Stoga ću ovdje podsjetiti prof. Šipku i na našu književnu tradiciju. Ona u konkretnom slučaju govori baš protivno njegovu shvaćanju. Citirat ću našega klasika, pjesnika Ivana Mažuranića, njegovu »Smrt Smail-age

Čengijića« (izd. Jugoslavenske knjige, Beograd, god. 1949.). Mažuranić je pjevao:

Vaj, *Durače*, starče stari,
Kuda ž sade, kamo li ćeš?
(Agovanje, str. 29.)

Ili:

Oj, *Bauče*, vrijedna vojevodo,
Tebe hvale, da si junak dobar.
(Harač, str. 68.)

Čakavac Mažuranić, kao što vidimo, poštivao je osnovno pravilo našega književnoga jezika o palatalizaciji velara *k*, *g*, *h*, premda je mogao čuti, a možda je i čuo, da narod u Bosni ne provodi dosljedno tu palatalizaciju.

Prof. Šipka kaže: »Muslimanska imena na -h treba da imaju vokativ s nastavkom -u (Abdulahu, Alahu), *jer tako golema većina govori!*« (Podcrtao A. E.) Književni jezik ne može se povoditi uvijek i za određenim skupinama i sredinama, koje mogu govoriti i govore jezikom sa specifičnim osobinama. Tako naši muslimani čine kod nas u Bosni skupinu, koja ima i svojih jezičnih osobitosti. Ali to nije razlog, da u književnom jeziku ne zadržimo oblike: Abdulaše, Alaše i druge za vokativ. Nije doduše muslimansko ime, ali je stranog podrijetla i svršava se u nominativu na -h, pa ću ga citirati, jer mu je taj oblik dao sam Maretić u svom prijevodu »Odi-seje«. (Citiram Primjere iz grčke književnosti u hrvatskom prijevodu, priredio Koloman Rac, II. prerađeno izdanje, Zagreb, 1909.):

I on Telemahu odmah progovori krilate riječi:
»Pusti, *Telemāše*, majku, u dvorani neka me pita,
neka me kuša, jer će upoznat još i bolje mene.«
(Dvadeset treće pjevanje, str. 78.)

A po čemu bi lošije zvučalo u našem književnom jeziku, da se netko sjeti i da zapjeva:

»Pusti, Abdulaše, majku...«?

Kao treći razlog prof. Šipka navodi, da je Pravopisna komisija »odlučila, da se u vlastitim imenima arapskog, odnosno turskog porijekla, kao što su Edhem, Subhija, Midhat i sl., glasovne promjene ne vrše«. (V. Ljudevit Jonke: Glavni zaključci Pravopisne komisije, »Jezik« 3, 1956./57., str. 67.) Mislim, da je prof. Šipka pogrešno protumačio odluku Komisije u tom konkretnom slučaju. Komisija nije bila odlučila, da se u tim imenima glasovne promjene uopće ne vrše, nego da se ne vrši asimilacija po zvučnosti, t. j. da se zvučno *d* i *b* ne asimiliraju s bezvučnim *h* u bezvučno *t* i *p*. Međutim, i taj zaključak, da se u našim muslimanskim imenima, kao što

su spomenuta, ne će u pismu provoditi asimilacija po zvučnosti, Komisija je u međuvremenu izmijenila, pa će se asimilacija moći provoditi. (Ljudevit Jonke: Jedanaesti sastanak Pravopisne komisije, »Jezik«, br. 2, godište 1957./8.)

Prof. Šipka misli, da bi kajkavska i slovenska prezimena na -k morala imati vokativ jednak nominativu (Vimpolšek, Poljak, Lovrak). Nasuprot prof. Šipki, ja mislim, da i kajkavska i slovenska, i slavenska imena uopće, treba da imaju pravilan vokativ s nastavkom -e i s glasovnim promjenama, koje taj nastavak traži. Zašto da ne bude *Poljak* — vok. *Poljače*, *Lovrak* — vok. *Lovračē*? Držim, da sam bio u pravu, kad sam u jednom intervjuu oslovljavao književnika Lovraka sa »druže Lovračē«. Sam Lovrak nije mi ni za vrijeme razgovora, a ni poslije, zamjerio takav vokativ svoga prezimena. To, što se u kajkavskom dijalektu i slovenskom jeziku ne razlikuje vokativ od nominativa, ne može biti razlog, da tu njihovu osobinu prenosimo i u naš književni jezik. U našem književnom jeziku sasvim dobro zvuče vokativi: *Trstenjak* — *Trstenjače*, *Masarik* — *Masariče* (izv. *Masaryk* — *Masaryče*), *Kramstik* — *Kramstiče* (izv. *Kramstyk* — *Kramstyče*), *Pilnjak* — *Pilnjače*, i t. d.

Dakako da ćemo i ovdje morati dopustiti neke izuzetke, kao što smo ih dopustili i kod općih imenica na -ak s nepostojanim *a*, na pr. *Kunštek* — vok. *Kunšteku* (ne *Kunšteče*), *Vimpolšek* — vok. *Vimpolšek* (ne *Vimpolšeče*) i t. sl.

Kajkavska i slavenska prezimena na -ec s nepostojanim *e* treba da imaju vokative pravilno s nastavkom -e, na pr. *Gubec* — vok. *Gupče*, *Gregurec* — vok. *Gregurče*, *Miovec* — vok. *Miovče*, *Tkalec* — vok. *Tkalče*, *Levec* — vok. *Levče*, *Muromec* — vok. *Muromče*, i t. d. Ali prezimena na -ec s postojanim *e* moraju imati vokativ s nastavkom -u, na pr. *Prelčec* — vok. *Prelčecu* (ne *Prelčeče*), *Majsec* — vok. *Majsecu* (ne *Majseče*), i t. d.

* * *

Svijestan sam toga, da je pitanje vokativa ličnih imena i prezimena nisam riješio u ovom članku. Ja sam samo, potaknut nekim tvrdnjama prof. Milana Šipke, htio iznijeti iz te teške problematike nešto, što je mene mučilo i što me i danas muči s tim, da drugi nastave i do kraja riješe taj problem.¹

¹ Uredništvo se nada, da će o ovim pitanjima biti još riječi u »Jeziku«, kao uvijek do sada, kad su se o kojem problemu pojavila različna mišljenja.

O ZNAČENJU I UPOTREBI RIJEČI »PUK«, »NAROD«, »NACIJA« I SRODNIH IZRAZA

(Svršetak)

Dalibor Brozović

II. O jednoj novijoj lošoj upotrebi tuđice nacija

Pitanje, koje se ovdje raspravlja, prilično se razlikuje od predmeta iz prethodnog članka. Radi se o pojavi, koja od konca rata do danas sve više prodire u rječnik naših novina, a onda i u razgovorni jezik.

Vidjeli smo u prethodnom članku, kako je *nacija* potreban termin za neke struke. Po mome bi mišljenju za značenje toga termina bila najbolja definicija: *Nacija je historijski nastala zajednica ljudi, konačno oblikovana u kapitalističkom ili socijalističkom društvu. Ona je određena zajedničkim teritorijem, ekonomikom, svojom lingvističkom situacijom i skupom značajki, što se nazivaju terminom »psihološka konstitucija nacije«.*³⁰

Nedostaje li koji od tih uvjeta za pojam nacije, imamo posla s kakvom drugom ljudskom zajednicom i na nju se termin *nacija* ne može odnositi. Ipak čitamo u novinama primjere kao »Danas na Antarktiku provode zimu pripadnici 11 nacija« (V, 1. VI. 58).³¹ Očito je, da pisac ne zna i ne može znati, koliko je *nacija* zastupljeno na Antarktiku — kako se tamo sasvim sigurno nalaze britanski i sovjetski državljani, bit će najvjerojatnije zastupljeno više od jedanaest nacija, možda i dvostruko više. O čemu se dakle radi, kako je došlo do ove pometnje i čemu to nama treba?

Terminsko, naučno značenje riječi *nacija* poklapa se kod nas sa značenjem te riječi u običnom životu. Tako je kod svih slavenskih naroda, a i inače u srednjoj i istočnoj Evropi, ali nije tako na području francuskoga i engleskog jezika. Ondje riječ *nation* s mnogobrojnim izvedenicama ima više značenja, među kojima ovo naše ne spada u češća. Ondje ljude nacija u našem smislu mnogo i ne zanima, osobito u praktičnom životu. Za nas riječ nacija ima prvenstveno historijsko-etnološko-sociološku sadržinu, za njih prvenstveno pravno-državnu. Sam naziv *Ujedinjene nacije* uzet je prema anglo-francuskom smislu, a mi ga (uz »prijevod« *Ujedinjeni narodi*) moramo zadržati zbog stvorene tradicije samo kao i m e, ali ne i kao sklop u punom značenju »nacije, koje su ujedinjene«, jer se ne radi o udruženim *n a c i j a m a*, nego o udruženim *d r Ź a v a m a*. To bi sve vrijedilo i za ruski jezik.

Nije teško objasniti, zašto u Engleskoj i Francuskoj za naš pojam nacije nema mnogo interesa — englesku i francusku naciju rodio je kapi-

³⁰ Pojediniosti o ovoj definiciji v. u članku iz »Pogleda« (op. 16), gdje sam pokušao pobiti neke Staljinove vulgarizacije marksističke teorije o nacionalnom pitanju.

³¹ V = Vjesnik, B = Borba, (zagrebačko izdanje), VUS = Vjesnik u srijedu.